

ENSURING REGIONAL SECURITY IN THE MIDDLE EAST REGION IN THE PROCESS OF GLOBALIZATION

Malika Mirmaksudovna Murtalibova

Assistant-lecturer

Astrakhan State Technical University Tashkent region branch

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Turkey, European Union, Middle East, USA, Russia, Iran, Israel, UN.

Received: 28.04.24

Accepted: 30.04.24

Published: 02.05.24

Abstract: In the context of globalization, the problem of ensuring regional security in the Middle East region becomes extremely urgent. Crisis and conflict situations in the Middle East region, geopolitical processes occurring in the region are discussed.

GLOBALLASHUV JARAYONIDA YAQIN SHARQ MINTAQASIDA XAVFSIZLIKNI TA'MINLASH

Malika Mirmaksudovna Murtalibova

Assistant-o'qituvchi

Astraxan davlat texnika universiteti Toshkent viloyati filiali

Toshkent, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: Turkiya, Yevropa Ittifoqi, Yaqin Sharq, AQSh, Rossiya, Eron, Isroil, BMT.

Annotatsiya: Maqolada globallashuv jarayonida Yaqin Sharq mintaqasida mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlash muammosi nihoyatda dolzarbligi va Yaqin Sharq mintaqasi inqirozli, ziddiyatli vaziyatlar va mintaqadagi bo'layotgan geosiyosiy jarayonlar haqida so'z boradi.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ РЕГИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В БЛИЖНЕВОСТОЧНОМ РЕГИОНЕ В ПРОЦЕССЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Малика Мирмаксудовна Мурталибова

Ассистент-преподаватель

Астраханский государственный технический университет Ташкентский областной филиал

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Турция, Евросоюз, Ближний Восток, США, Россия, Иран, Израиль, ООН.

Аннотация: В условиях глобализации проблема обеспечения региональной безопасности в ближневосточном регионе становится чрезвычайно актуальной. Обсуждаются кризисные и конфликтные ситуации ближневосточного региона, геополитические процессы, происходящие в регионе.

KIRISH

Uzoq vaqt davomida Yaqin Sharq mintaqasi xalqaro xavfsizlikka tahdidlar konsentratsiyasi markazi bo'lib kelgan. Bu mintaqada davlatlaridan kelib chiqadigan muammolar nafaqat Yaqin Sharq mamlakatlari, balki butun dunyo xavfsizligini xavf ostiga qo'yadi. Eng dolzarb tahdidlarga terrorizm, ichki va davlatlararo mojarolar, ommaviy qirg'in qurollarining tarqalish tahdidi kiradi.[1]

Turli davlatlarning yetakchiligi uchun bu kurash maydonidir. Yaqin Sharq mintaqasining siyosiy o'ziga xosligi shundan iboratki, mintaqada siyosiy va iqtisodiy salohiyati jihatidan bir-biriga teng bo'lgan bir necha kuch markazlari mavjud. Biroq, ularning qarama-qarshiliklari shunchalik chuqur va asosiyki, ular mintaqada davlatlarining nizosiz asosda birga yashashini amalda imkonsiz qiladi. Shuning uchun, bir tomondan, mintaqada doimiy taranglikda, muvozanatda urush va tinchlik yoqasida, ikkinchi tomondan, mintaqada nisbiy barqarorlikni saqlash va jahon uglevodorodlarini qazib olish markazidan o'z manfaatini olish uchun jiddiy diplomatik va harbiy sa'y-harakatlarni sarflayotgan yirik xalqaro o'yinchilarning diqqatini tortadi.[2]

Yaqin Sharq mintaqasida bo'layotgan jarayonlarga G'arb tadqiqotchilar tomonidan nazariyalar va ilmiy tahlillar ilgari surilgan. Yaqin Sharqdagi geosiyosiy muommalarni aniqlash uchun turli xil nazarayalar mavjud.

Jumladan, mashhur amerikalik mutaxassis Strategik va xalqaro tadqiqotlar markazi rahbari bo'lgan E.X.Kordesmannning aytishicha, "asl muammo G'arb va islom dunyosi o'rtasidagi "sivilizatsiyalar to'qnashuvi"da emas, balki arab-islom dunyosining o'zidagi ziddiyatlardadir" deb yozadi. Yana bir mashhur amerikalik mutafakkir, dunyo tizimini tahlilining asoschisi I.Uollershteyn ta'kidlaganidek, kelgusi ellik yil (2000-2050) shakl va mazmun jihatdan oldindan aytib bo'lmaydigan o'ziga xos dunyo tartibiga o'tish bilan ajralib turadi. Uning fikricha, eng xavfli janglar G'arb takabburligi, islomiy murosasizlik va Xitoyning o'zini-o'zi tasdig'i to'qnashuvidan kelib chiqadi. Akademik V.V.Naumkin, V.G.Baranovskiylarning "Yaqin Sharq" monografiyasida mintaqaning xalqaro maydondagi siyosiy, iqtisodiy, madaniy, demografik, dinlararo masalalarni va millatlararo munosabatlar, fuqarolik va siyosiy zo'ravonlik

muammolarini va millatlararo munosabatlar, fuqarolik va siyosiy zo‘ravonlik muammolar haqida batafsil ko‘rib chiqilgan.

ASOSIY QISM

Yaqin Sharq mintaqasi an‘anaviy ravishda yuqori darajadagi mojarolar bilan ajralib turadi. Bu inqirozli vaziyatlar va harbiy qarama-qarshilik bilan dunyoning eng to‘yingan mintaqalaridan biridir. Xalqaro va mintaqaviy xavfsizlik manfaatlariga daxldor turli siyosiy kuchlarning keng jalb etilishi o‘ta salbiy oqibatlarni kelib chiqazdi. "Islom omili" bu mintaqadagi ziddiyatli vaziyatlarning o‘ziga xos xususiyatlaridan biri bo‘lib qolmoqda.

Mintaqa xavfsizligi uchun jiddiy muammolarni etnik va diniy sabablarga ko‘ra yuzaga kelgan. Shia musulmonlari va sun‘iy musulmonlar o‘rtasidagi diniy va siyosiy qarama-qarshilikni ham Yaqin Sharq muammolari qatoriga qo‘shish kerak. So‘nggi yillarda shialar va sun‘iylar o‘rtasidagi kelishmovchiliklar butunlay birinchi o‘ringa chiqdi, chunki ular Yaqin Sharq mintaqasining mintaqaviy xavfsizligiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. Shu bilan birga, sun‘iy va shia olamidagi yetakchilikka da‘vogarlik qilayotgan Saudiya Arabistoni va Eron o‘rtasidagi qarama-qarshilik nuqtai nazaridan ko‘rib chiqiladi. Saudiya Arabistoni va Eron o‘z milliy manfaatlarini ko‘zlab, islomdagi ikki asosiy oqim o‘rtasidagi mavjud diniy qarama-qarshiliklardan foydalanib, diniy tafovutlarga siyosiy rang beradi. Aytish joizki, xalqaro munosabatlarning hozirgi bosqichida sun‘iylar va shialar o‘rtasidagi qarama-qarshilik xalqaro munosabatlarda diniy omilning namoyon bo‘lishining eng yorqin misolidir.[3] Shialar va sun‘iylar o‘rtasidagi zamonaviy qarama-qarshilikning kelib chiqishi Iroq aholisining mutlaq ko‘p qismini tashkil etgan. O‘sha paytda ular har qanday norozilik uchun ommaviy qatag‘onga uchragan.

Hozirgi vaqtda yaqin Sharq mintaqasi turli radikal shia va sun‘iy guruhlar bilan to‘la, bu esa o‘z navbatida diniy asoslarda qarama-qarshiliklarni hal qilishga hech qanday hissa qo‘shmaydi. Mintaqada taqiqlangan "Islom davlati" terrorchilik guruhining faoliyati muhim rol o‘ynaydi, ularning harakatlari endi faqat raqibga qarshi emas balki e‘tiqod tarafdorlari, shuningdek, sun‘iy musulmonlarga qarshi "Islomiy davlat" tomonidan o‘rnatilgan marosimlar yoki xatti-harakatlar normalariga rioya qiluvchilar tartibiga ko‘ra yetarli emas yoki yo‘qdir. Mintaqaviy xavfsizlik uchun mintaqada qurollarni tarqatmaslik va qurolsizlanish masalasi ham muhim ahamiyatga ega. Albatta, bu yerda Eron va Isroilning yadroviy dasturlari masalasi asosiy rol o‘ynaydi. Eslatib o‘tamiz, Isroil hech qachon 1968 yilgi Yadro qurolini tarqatmaslik to‘g‘risidagi shartnomaga qo‘shilmagan va Eron uni bir necha bor buzganlikda ayblangan. Bundan tashqari, Yaqin Sharq mintaqasi voqeliklarida terroristik yoki radikal guruhlar tomonidan ommaviy qirg‘in qurollarini qo‘lga kiritish xavfi mavjud. Agar ko‘pchilik davlatlar

yadroviy salohiyatdan to'xtatuvchi element sifatida foydalansa, o'z tushunchasiga ko'ra, xalqaro huquq normalaridan xoli va xalqaro shartnomalar majburiyatlari bilan bog'lanmagan terroristik tashkilotlar undan raqiblariga qarshi foydalanishi mumkin. Hozirgi vaqtda mintaqa siyosiy nuqtai nazardan juda murakkab. Jahon hamjamiyatining turli mojarolarni bartaraf etish, shuningdek, mintaqaviy xavfsizlikning barqaror tizimini yaratish bo'yicha ko'plab urinishlari hech qanday sezilarli natijalarga olib kelmadi, bu esa mavjud tahdidlarni yanada kuchaytirdi va yangi inqirozlarni keltirib chiqardi.

XX—XI asrlar bo'sag'asida Yaqin Sharqda yuzaga kelgan siyosiy vaziyat, avvalambor, butun xalqaro munosabatlar tizimidagi jiddiy o'zgarishlar bilan bog'liq bo'lib, bu davlatlarning siyosati kabi omillar bilan ham belgilandi. Bu yerda mintaqadan tashqari kuchlarning raqobati va tashqi omil ko'pincha hal qiluvchi rol o'ynagan. Sovuq urush yillarida ikki qutbli dunyoda

ishlashga ko'nikishga ulgurgan va hatto undan katta foyda olishni ham o'rgangan arab siyosiy elitalari yangi geosiyosiy voqealiklarga moslashishga majbur bo'ldilar. Biroq, global o'zgarishlar, tinchlik va totuvlik olib kelmadi va hal qilinmagan mintaqaviy mojarolar, mahalliy urushlar, resurslar uchun kurash, to'xtovsiz diniy va etnik nizolarga olib keldi. Shu bilan birga, bipolyar tizimning qulashi uzoq vaqt davomida saqlanib qolgan bir qator chuqur qarama-qarshiliklarni ochib berdi. Zamonaviy dunyoning tizimli murakkablashuvi tendensiyasi aniqlandi, bu global va mintaqaviy darajada kuzatilmoqda. Xalqaro terrorizm, uyushgan jinoyatchilik, ommaviy qirg'in qurollarining tarqalishi, narkotrafik, noqonuniy migratsiya, texnogen va ekologik ofatlar va boshqalar kabi yangi taxdidlar paydo bo'ldi. Shu munosabat bilan ziddiyatli va inqirozli hududlarni nazorat qilishning samarali mexanizmlarini yaratish zarurati tug'iladi. Biroq nufuzli xalqaro tashkilotlar va mintaqaviy integratsiya tuzilmalari inqirozlarning oldini olish va hal etish, xalqaro xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlashda so'nggi yillarda, birinchi navbatda, Yaqin Sharqda sodir bo'lgan voqealardan dalolat beradi.

Bundan tashqari, G'arb davlatlarining Sharq mamlakatlarida, shu jumladan arab dunyosida o'zining demokratiya va liberalizm qadriyatlarini umuminsoniy sifatida o'rnatishga intilishi, shu bilan birga asl yo'llar va mashaqqatli e'tiqodlarni tenglashtirish, shuningdek, harbiy kuchlarni saqlab qolish borasidagi sa'y-harakatlari ko'rishimiz mumkin. U yerda siyosiy ustunlik, iqtisodiy mavqeini mustahkamlash, tabiiy qarshiliklarni keltirib chiqaradi. Boshqacha aytganda, xalqaro munosabatlarga sivilizatsiyalar to'qnashuvining o'zi emas, balki G'arbning o'zi hozirda katta hissa qo'shayotgan sivilizatsiya tamoyillarining zaiflashishi tahdid solmoqda. Amerikalik taniqli ekspert strategik va xalqaro tadqiqotlar markazi rahbari Ye.X. Kordesmanning aytishicha, "haqiqiy muammo G'arb va islom dunyosi o'rtasidagi "sivilizatsiyalar to'qnashuvi"da emas, balki arab-islom dunyosining o'zidagi ziddiyatlardadir. Bu

yerdav savol tug'iladi: u o'zining siyosiy, iqtisodiy, madaniy va demografik muammolarini islohotlar va evolyusiya yordamida yengav oladimi yoki uzoq davom etadigan zo'ravonlik va inqiloblarga duch keladimi".[4]

Yaqin Sharq an'anaviy ravishda yuqori darajadagi mojarolar bilan

ajralib turadi. Bu dunyoning inqirozli vaziyatlar va harbiy qarama-qarshiliklarga to'yingan mintaqalaridan biridir. Xalqaro va mintaqaviy xavfsizlik manfaatlariga daxldor global xarakter, ko'lami, davomiyligi, turli siyosiy kuchlarning keng jalb etilishi, o'ta salbiy oqibatlardan (mintaqadagi vaziyatning keskinlashishi, qurollanish poygasi, davlatlararo munosabatlarga shubha va ishonchsizlik), faol foydalanishga olib keladi. Bular mintaqadagi ziddiyatli vaziyatlarning ajralib turadigan belgilaridir. Mintaqa xavfsizligi uchun jiddiy muammolarni etnik va diniy sabablarga ko'ra yuzaga kelgan, ammo salbiy siyosiy oqibatlarga olib kelgan nizolar keltirib chiqarmoqda va vaziyatning umumiy beqarorlashuvi vujudga kemoqda. Bunga eng yorqin misollar: "Livan tugunlari" — mamlakatdagi uzoq davom etgan siyosiy inqiroz, ko'plab arab va arab bo'lmagan kuchlarni o'z orbitasiga tortdi; hal qilinmagan Kipr muammosi, ya'ni orolning ikkita asosiy jamoasi – Kipr yunonlari va kiprlik turklar o'rtasidagi qarama-qarshilik; kurd harakati, tom ma'noda Iroq, Turkiya, Eron kabi davlatlarni bezovta qilmoqda, shu bilan birga Afg'onistondagi nobarqaror vaziyat, Iroqdagi sun'iy-shia qarama-qarshiligi va boshqalar.

1990-yillardan beri mintaqada ichki siyosiy qarama-qarshiliklarning

kuchayishi kuzatilmoqda, ularning ba'zilar xalqaro miqyosda. To'qnashuv

natijasida Jazoir, Yaman, Sudan va Suriyaning tinch aholisi orasida ko'p sonli qurbonlar bo'ldi. Bundan tashqari, ekspertlarning ta'kidlashicha, yashirin bosqichda bo'lgan Yaqin Sharqdagi har qanday mojaroning faol fazaga o'tishi ko'plab, juda turli yo'nalishlarda keskinlashuvi, bir vaqtning o'zida bir nechta ziddiyatli tugunlarning faollashishi va sintezi xavfini tug'diradi.[5] Shunday qilib, xalqaro hamjamiyat ham arab-isroil mojarosini hal qilishning eng murakkab va ko'p qirrali muammosini hal qila olmaydi. Mintaqani qamrab olgan "arab bahori"ning norozilik to'lqinlari Falastin-Isroil yo'lini orqaga surdi. Biroq mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlash maqsadida uzoq vaqtdan beri davom etib kelayotgan ushbu mojaroni hal etish mustaqil ahamiyatga ega va xalqaro miqyosda tan olingan huquqiy asosda, bo'lishi zarur jumladan, BMT Nizomi, Xavfsizlik Kengashining 242 va 338-rezolyusiyalari hamda BMTning tegishli qarorlari asosida amalga oshirilishi zarurdir.[6] Inqirozli vaziyatlarni hal qilish jarayonida qarama-qarshi tomonning bir tomonlama foyda olishiga qaratilgan har qanday urinish muqarrar ravishda muvaffaqiyatsizlikka aylanadi va mintaqadagi vaziyatni keskinlashtirishning navbatdagi bosqichiga aylanadi.

Shunday qilib, Yaqin Sharqdagi beqarorlik zonalari va u yerda alanganib, keng hududlarga aylanish xavfini tug'dirmoqda. Bu ushbu mintaqaning konfliktogen xususiyatlarini keltirib chiqaradi, bundan tashqari, bir qator ekspertlarning fikriga ko'ra, yetakchi jahon kuchlari (birinchi navbatda, AQSh) va mintaqaviy o'yinchilar (Saudiya Arabistoni, Qatar) uchun o'ziga xos sinov maydonchasiga aylandi. Suveren davlatlarning parchalanish tahdidi (bu Sudanda allaqachon sodir bo'lgan, Somalida de-fakto sodir bo'lgan; Iroq, Liviya, Suriya uchun tahdid hali ham virtual bo'lib qolmoqda, ammo ulkan xavf tug'diradi) vaziyatga qo'shimcha jiddiy beqarorlashtiruvchi omilni kiritadi. Yaxshi tashkil etilgan va qurollangan radikal ekstremistik harakat va tashkilotlarning (masalan, "Iroq va Shom islom davlati" guruhi) paydo bo'lishi va faollashishi mintaqada yangi yoriqlar hosil qiladi. Albatta, so'nggi o'n yilliklarda Yaqin Sharqda mintaqaviy xalqaro munosabatlarda ijobiy o'zgarishlar kuzatilmoqda. Mintaqa davlatlarining munozarali masalalarni muzokaralar va maqbul murosalar yo'li bilan hal etishga bo'lgan intilishlari tinch hayotga olib kelishga sabab bo'lmoqda.

"Arab bahori" yana bir o'ta jiddiy muammoni ham ochib berdi –mintaqada "inqilobiy" mamlakatlarda ichki vaziyatni barqarorlashtirishga samarali hissa qo'shadigan, siyosiy, ijtimoiy, siyosiy va ijtimoiy muammolarni sivilizatsiya bilan hal qilishga yordam beradigan real mexanizmlarning yo'qligi ham aniqlandi. Bundan tashqari, iqtisodiy va etnik-konfessional muammolar ochib tashladi.[7] Bundan tashqari, mintaqada harbiy-siyosiy integratsiya mexanizmlari shakllanmaganligini ta'kidlaymiz, bunga arablarning Isroil bilan qaramaqarshilikdagi mag'lubiyati, 1990-1991 yillardagi Quvayt inqirozi guvohlik beradi. va boshqalar. Mashhur rus arabshunosi A.G. Baklanovning so'zlariga ko'ra, Yaqin Sharqda xavfsizlik masalalari bilan shug'ullanadigan Yevropa yoki Osiyodagi kabi mintaqaviy organlar umuman (Arab Ligasi bu rolni bajarmaydi) tuzilmagan.

Mintaqada Misr, Suriya va boshqa davlatlari bilan 1991 yil mart oyida Damashqda bo'lib o'tgan tashqi ishlar vazirlarining yig'ilishida mintaqaviy asosda kollektiv xavfsizlik tizimini yaratish tashabbusini ilgari surdilar (Damashq deklaratsiyasi). Misr va Suriya qurolli tuzilmalari arab xavfsizlik kuchlarinin tayanchini tashkil yetishi taxmin qilingan edi. Afsuski, tomonlarning birinchi navbatda rejalashtirilgan ittifoqning "arab bo'lmagan ishtirokchilari" masalasidagi kelishmovchiligi, shuningdek, siyosiy raqobat bu tashabbusni hayotga tatbiq etishga imkon bermadi, ammo masalaning o'zi muhim edi. Beqaror siyosiy vaziyat sharoitida mintaqada davlatlari jadal qurollanib, bu maqsadda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning ko'plab dolzarb muammolarini hal qilish uchun yetarli bo'ladigan ulkan moddiy resurslarni sarflamoqda. Yaqin va O'rta Sharq qurol-yarog' va harbiy texnikaning asosiy jahon bozorlaridan biriga aylandi. Uning militarizatsiya darajasi hali ham dunyodagi eng yuqori ko'rsatkichlardan biri bo'lib

qolmoqda. Shunday qilib, dunyoda sotib olingan barcha qurollarning 40% gacha Yaqin Sharq davlatlari hissasiga to'g'ri keladi.[8] Haqiqiy porox bochkasiga aylangan mintaqadagi aksariyat davlatlar, ayniqsa neft qazib oluvchi davlatlar (Fors ko'rfazidagi arab davlatlari, Eron) katta hajmdagi harbiy kuchlarni qo'lga kiritish imkonini beruvchi katta moliyaviy resurslarga ega. Mutaxassislarning fikricha, masalan, Arabiston yarim orolida yaratilayotgan harbiy salohiyat mudofaa ehtiyojlaridan ham oshib ketadi. Shuni qo'shimcha qilish kerakki, Yaqin Sharq mamlakatlari orasida ommaviy qirg'in qurollari texnologiyalarini tarqatish sohasida chegara davlatlari mavjud. Har qanday qurolli to'qnashuv, to'plangan dushmanlik, tashqi va ichki tahdidlar bularning barchasi mintaqaviy qurollanish poygasini rag'batlantiradi.

Yaqin Sharq davlatlarini qurollanishga va zamonaviy harbiy texnologiyalarni iste'mol qilishga undaydi. Yaqin Sharqdagi hozirgi siyosiy vaziyatning o'ziga xos xususiyati shundaki, bu yerda va qo'shni mintaqadagi mintaqaviy o'yinchilar soni (AQSh, Rossiya, Yevropa Ittifoqi mamlakatlari, Turkiya va Xitoy haqida) sezilarli darajada oshdi. Dunyoning boshqa mintaqalari va bu uning global geosiyosiy landshaftdagi ahamiyati va o'ziga xosligidan yana bir bor dalolat beradiki, so'ngi yillardagi voqealar (masalan, Iroqda harbiy operatsiya o'tkazish tajribasi) kuch ishlatish, ko'rinishidan samarali bo'lishiga qaramay, mojarolarni hal etishda boshi berk ko'chaga tushib qolganini ko'rsatdi. Shuningdek, terrorchilik faoliyatining misli ko'rilmagan darajadi o'sishi va hozirgi vaqtda Yaqin Sharq va Shimoliy Afrikani qamrab olgan va eng katta barqarorlikka ega bo'lgan bir qator arab rejimlarining o'zgarishiga olib kelgan norozilik namoyishlari natijasida (Tunis, Liviya, Misr, Yaman) va ichki siyosiy vaziyatning jiddiy keskinlashishi (Suriya, Bahrayn, Iordaniya va boshqalar), bu yerda yuqori darajadagi dinamika va shu bilan birga noaniqlik bilan ajralib turadigan o'ta portlovchi vaziyat yuzaga keldi. Mutaxassislar mintaqamamlakatlari taraqqiyotida o'tgan asrning o'rtalarida mustamlakachilik va monarxizmga qarshi inqiloblar bilan boshlangan ma'lum bir davr tugagani haqida bayon qildilar.[9] Hokimiyatga kelgan yosh islohotchilar (asosan harbiy doiralar vakillari) bir necha o'n yillar davomida ishlagan ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy taraqqiyotning yangi modelini qurdilar. Shu bilan birga, mintaqaviy elita o'zlari ishlab chiqqan avtoritar boshqaruv sxemalaridan voz kechib, rivojlanishning yangi tendensiyalarini ushlay olmadi va tez o'zgarib borayotgan ichki siyosiy vaziyatni munosib baholay olmadi.

XULOSA

Shunday qilib, ichki siyosiy notinchliklar va ijtimoiy inqirozlar davrini ochgan keng ko'lamli norozilik harakatlari fuqarolik to'qnashuviga aylanib ketish xavfini tug'dirdi, mintaqada yuzaga keladigan deyarli har qanday mojaroning xalqaro miqyosda tus olishi, harbiy xarajatlarning doimiy ravishda oshib borishi, yangi bosqichlarni kuchaytirdi. Qurollanish

poygasi, islomiy harakatlar, shu jumladan fundamentalistik harakatlarning kuchayishi, mintaqadan tashqari kuchlarning, birinchi navbatda AQSh va NATOning boshqa davlatlarining aralashuvi yuzaga kelayotgan o'zgarishlarni tezlashtirishi, yangi arab va xalqaro ziddiyatlarni keltirib chiqarishi mumkin. Natijada minglab odamlarning qon to'kilishi va halok bo'lishi, qochqinlar oqimi, vayron bo'lgan shahar va qishloqlar, milliy va mintaqaviy barqarorlik va xavfsizlikka yangi tahdid va tahdidlar, jumladan, bir qator arab davlatlarining suvereniteti, birligi va hududiy yaxlitligiga va arablararo munosabatlarda an'anaviy ravishda yetakchi o'rinlarni egallagan davlatlarga ham tahdid solmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Кортунув А.В. Будущее Ближнего Востока: два горизонта угроз и возможностей // РСМД. 2019. URL: <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/budushchee-blizhnego-vostoka-dva-gorizonta-ugroz-i-vozmozhnostey>
2. Сидоров И. Ближний Восток: расстановка сил и современные угрозы // Военно-политическая аналитика. 2018. URL: <https://vpoanalytics.com/2018/03/22/blizhnij-vostok-rasstanovka-sil-i-sovremennye-ugrozy/>
3. Рыжов И.В., Бородин М.Ю., Дорофеев Ф.А. Суннитско-шиитское противостояние. Иран и Саудовская Аравия в борьбе за региональное лидерство // Свободная мысль. № 1. 2019. С. 169–180.
4. Кордесман Э.Х. Усилия Запада в области безопасности и Большой Средний Восток (перевод с англ.). URL: <http://usinfo.state.gov/journals/itps/0604/ijpr/cordesman.htm>
5. Рыжов И.В., Прелов В.В. Проблемы обеспечения региональной безопасности стран Ближнего Востока // Вестник Академии военных наук. — М., 2009. — № 2 (27).
6. Совместное заявление по итогам первой сессии Российско-арабского форума сотрудничества. Москва, 20 февраля 2013 года. URL: http://mid.ru/BDOMP/Brp_4.nsf/arh/5FBDC6705A1B70ED44257B1900475A79
7. Бакланов А.Г. Ближневосточная система безопасности — упущенные возможности. 06.02.2013 // Новое восточное обозрение. URL: <http://www.rujournal-neo.com/print/120425>
8. Рыжов И.В., Прелов В.В. Проблемы обеспечения региональной безопасности стран Ближнего Востока // Вестник Академии военных наук. — М., 2009. — № 2 (27).
9. Ежегодник Института международных исследований МГИМО — Университета МИД России. — М., 2013. Вып. 1 (3). [5]

10. Mamadjonov, A. B. (2023). ANALYSIS OF THEORETICAL AND PRACTICAL APPROACHES TO THE CONCEPT OF" SOFT POWER". Oriental Journal of History, Politics and Law, 3(03), 272-279.
11. Mamadjonov, A. B. O. G. L. (2021). TURKIYANING XALQARO TASHKILOTLARDAGI O 'RNI VA ROLI: NATO MISOLIDA. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(9), 427-435.
12. Azimov, H. Y. (2022, June). THE ROLE OF THE SYRIAN CRISIS IN ENSURING SECURITY IN THE MIDDLE EAST. In International Scientific and Current Research Conferences (pp. 90-92).
13. Yakubovich, A. H. (2019). The emergence of the Syrian crisis and the impact of the external forces on it. Bulletin Social-Economic and Humanitarian Research, (4 (6)), 92-97.
14. Azimov, H. Y. (2022). Main directions of modern international security approaches. International journal of social science research and review, 5(2), 151-157.
15. Boronov, S. (2022). Internal and external factors of taliban origin. Journal of Social Research in Uzbekistan, 2(02), 15-23.